

Komitet za sprečavanje torture¹
Četrdeset prva sednica
3 – 21. novembar 2008. godine

**Razmatranje izveštaja koje su države potpisnice podnele
u skladu sa članom 19 Konvencije
Zaključne primedbe Komiteta za sprečavanje torture**

SRBIJA

1. Komitet za sprečavanje torture je razmatrao inicijalni izveštaj Srbije (CAT/C/SRB/1) na svojim sednicama br. 840 i 843 (CAT/C/SR.840 i 843), održanim 5. i 6. novembra 2008. godine. Na svojim sednicama br. 857 i 859 (CAT/C/SR.857 i 859), održanim 17. i 18. novembra 2008. godine, usvojio je sledeće zaključne primedbe.

A. Uvod

2. Komitet pozdravlja podnošenje inicijalnog izveštaja Srbije, koji obuhvata period od 1992. do 2003. godine, kao i odgovore na spisak tačaka iz upitnika (CAT/C/ SRB/Q/1/Add.1), koji su nam pružili dodatne informacije o zakonodavnim, administrativnim, pravosudnim i ostalim merama koje je država potpisnica preduzela na implementaciji Konvencije. Takođe, Komitet izražava zadovoljstvo konstruktivnim dijalogom koji je vođen sa visokom delegacijom.

B. Pozitivni aspekti

3. Komitet pozdravlja brojne zakonodavne promene, uključujući i usvajanje:

- (a) novog Ustava, koji je stupio na snagu 2006. godine i koji propisuje da niko ne sme biti podvrgnut torturi;
- (b) zakona kojim se uspostavlja Sud za ratne zločine, usvojenog 2005. godine;
- (c) Krivičnog zakonika, koji definiše i inkriminiše torturu, usvojenog 2005. godine;
- (d) zakona o zaštitniku građana, kojim je stvoren organ - Zaštitnik građana (Ombudsman), usvojenog 2005. godine;
- (e) Zakona o krivičnom postupku, usvojenog 2006. godine, a koji stupa na snagu 2009. godine;
- (f) Zakona o azilu, kojim se uspostavlja princip zabrane deportacije ili vraćanja, usvojenog 2007. godine, i koji je stupio na snagu 2008. godine.

¹ Prevod Fonda za humanitarno pravo.

4. Komitet pozdravlja ratifikaciju Fakultativnog protokola Konvencije o sprečavanju torture i ostalih oblika okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, koja je izvršena 2006. godine. Takođe, pozdravlja i ratifikacije izvršene 2002. i 2003. godine, koje se odnose na Fakultativne protokole Konvencije o pravima deteta u vezi sa prodajom dece, prostitucijom dece i dečijom pornografijom, a takođe i na Fakultativni protokol o mobilisanju dece tokom oružanih sukoba, kao i ratifikaciju Fakultativnog protokola Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, izvršenu 2003. godine.

C. Glavna sporna pitanja i preporuke

Definicija torture

5. Iako konstatuje da nekoliko normativnih akata inkriminiše torturu, Komitet je zabrinut zbog nepotpune usaglašenosti zakonodavstva sa Konvencijom, obzirom da član 137 Krivičnog zakonika Srbije predviđa kazne koje nisu u srazmeri sa ozbiljnošću tog krivičnog dela. Komitet izražava žaljenje zbog činjenice da je, presudom Vrhovnog suda iz 2005. godine, na krivično delo torture primenjen institut zastarelosti. Međutim, Komitet konstatuje da je država potpisnica iznela nameru da, do kraja 2009. godine, usaglasi zakone Srbije sa Konvencijom u pogledu zastarevanja tog krivičnog dela (član 1).

Država potpisnica treba da nastavi da preduzima mere na usaglašavanju svoje definicije torture sa članom 1 Konvencije. U tom pogledu, država potpisnica treba da osigura da kazne predviđene Krivičnim zakonikom budu srazmerne ozbiljnosti krivičnog dela torture. Komitet poziva državu potpisnicu da hitno sprovede pravosudne reforme, kako se institut zastarelosti ne bi primenjivao na delo torture.

Osnovna zaštita

6. Komitet primećuje da Zakon o izvršenju krivičnih sankcija predviđa da unutrašnju kontrolu vrše relevantna odeljenja Ministarstva pravde; da Akt o policiji, donet 2005. godine, predviđa uspostavljanje Sektora za unutrašnju kontrolu; i da su u svim regionalnim policijskim centrima uspostavljene jedinice za unutrašnju kontrolu. Međutim, Komitet je i dalje zabrinut zbog nedostatka nezavisnog i spoljnog mehanizma za nadzor navodnih nezakonitih postupaka policije. Komitet je zabrinut i zbog činjenice da policija u praksi ne poštuje pravo privedene ili uhapšene osobe na prisustvo advokata po svom izboru, pravo na pregled od strane nezavisnog lekara u roku od 24 časa od privođenja ili hapšenja, niti pravo uhapšene osobe da kontaktira svoju porodicu. Komitet je,

takođe, zabrinut i zbog nedostatka adekvatnih protokola za postupanje zdravstvenih radnika u pogledu sistematskog i nezavisnog prijavljivanja nalaza o postojanju torture i drugih oblika okrutnog i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja (član 2).

Država potpisnica treba da obezbedi uspostavljanje nezavisnog mehanizma za nadzor navodnih nezakonitih postupaka bilo kojih njenih organa. Država potpisnica treba u praksi da garantuje poštovanje prava osobe na advokata po svom izboru i prava osobe da kontaktira svoju porodicu, kao i prava na lekarski pregled u roku od 24 časa od privođenja ili hapšenja, u skladu sa prethodnim preporukama Komiteta, datim u okviru istražnog postupka koji je sproveo na osnovu člana 20. Takođe, država potpisnica treba da uspostavi adekvatne protokole na osnovu kojih će zdravstveni radnici sistematski prijavljivati nalaze o postojanju torture i drugih oblika okrutnog i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja.

Zaštitnik građana (Ombudsman)

7. Komitet pozdravlja uspostavljanje institucije Ombudsmana i imenovanje zamenika Ombudsmana sa ciljem poboljšanja položaja osoba koje su lišene slobode u institucijama i zatvorima, uključujući i osobe sa duševnim, intelektualnim ili fizičkim invaliditetom i teškoćama pri učenju. Međutim, Komitet je i dalje zabrinut zbog nedovoljno konsolidovane strukture Kancelarija Ombudsmana, zbog činjenice da njena nezavisnost nije u potpunosti osigurana, zbog dodeljenih sredstava koja ne omogućavaju efektivno vršenje njene funkcije, kao i zbog činjenice da, uprkos velikom broju prijava (700), ona nema kapacitet da ih obradi. Komitet je zabrinut i zbog nedostatka posebnog mandata za nadzor poštovanja prava deteta na život bez nasilja (član 2).

Država potpisnica treba da:

(a) intenzivira svoje napore kako bi omogućila Ombudsmanu da nezavisno i nepristrasno nadzire i istražuje navode o policijskim zloupotrebama, uključujući i jačanje funkcije i uloge zamenika Ombudsmana u oblasti zaštite prava osoba koje su lišene slobode, kako bi u njegov mandat bio uključen i kapacitet za sprovođenje istraga o postupcima pripadnika policije;

(b) osigura da svi relevantni organi vlasti slede Ombudsmanove preporuke;

(c) podstakne Ombudsmana da zatraži akreditaciju od Međunarodnog koordinacionog komiteta nacionalnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava, kako bi osigurala da se on pridržava principa o postupanju nacionalnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava (Pariskih principa), koji su sadržani u aneksu rezolucije br. 48/134 Generalne skupštine UN; i

(d) razmotri neophodne mere kojima će osigurati da Ombudsman promoviše i štiti decu od nasilja, a to se posebno odnosi na usvajanje Zakona o Ombudsmanu za prava deteta.

Nezavisnost sudstva

8. Komitet je i dalje zabrinut zbog novih ustavnih odredbi koje predviđaju izbor sudija svih nivoa na sednici Narodne skupštine. Komitet je takođe zabrinut i u vezi sa definicijom pravila o postupanju sudova, kao i nedostatkom zakona o disciplinskim merama koje se mogu izricati sudijama (članovi 2 i 12).

Država potpisnica treba da garantuje punu nezavisnost i nepristrasnost sudstva, tako što će *inter alia* osigurati da se sudska imenovanja vrše na osnovu objektivnih kriterijuma, kao što su kvalifikacije, integritet, sposobnost i efikasnost. Takođe, država potpisnica treba da definiše pravila o postupanju sudova, i u vezi sa tim uspostavi nezavisno disciplinsko telo.

Izbeglice

9. Komitet je svestan novog Zakona o azilu iz 2008. godine, kojim se uspostavlja princip zabrane deportacije ili vraćanja, ali je i dalje zabrinut zbog postojećih pravila o tumačenju primene zakona u pogledu tretmana osoba koje zatraže azil (član 3).

Država potpisnica treba hitno da usvoji sve neophodne mere, a posebno zakonske, kako bi novi Zakon o azilu bio primenjen u praksi i omogućio zaštitu prava azilanata i osoba koje zatraže status izbeglica. Takođe, država potpisnica treba da sprovede mere koje će osobama koje su zatražile azil i drugim strancima pružiti humanitarnu zaštitu, ukoliko im je ona potrebna.

Prijave, žalbe, istrage i osuđivanje

10. Iako smo svesni procesa reforme pravosuđa, uključujući i usvajanja novog zakona o sudijama i Krivičnog zakonika (stupa na snagu 2009. godine), Komitet izražava zabrinutost zbog sporog sprovođenja istraga i činjenice da zvaničnici koji su obuhvaćeni istragama o navodima da su vršili torturu ili zlostavljanje ne podležu suspenzijama (članovi 4, 12, 13 i 16).

Država potpisnica treba da:

(a) osigura da istrage navoda o torturi ili drugim oblicima zabranjenog okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja – budu sprovedene temeljno, efektivno i nepristrasno,

uključujući i istrage o prijavama ili žalbama koje su podnete prethodnoj javnoj administraciji, a u skladu sa onim što je Komitet već preporučio u svom izveštaju prema članu 20;

(b) tokom sprovođenja istraga o navodnim aktima torture, suspenduje sve osobe koje su njima obuhvaćene, u skladu sa prethodnim preporukama Komiteta, sadržanim u izveštaju koji je sačinjen na osnovu člana 20;

(c) se pridržava stavova Komiteta koji su formulisani u pojedinačnim dopisima po članu 22, kojima se od države potpisnice zahteva da sprovede dodatne istrage, i o njima informiše Komitet u svom sledećem periodičnom izveštaju.

Saradnja sa MKTJ

11. Komitet pozdravlja preduzete korake i napredak koji je ostvaren na unapređivanju saradnje sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju, kao i stvaranje programa za zaštitu svedoka, ali izražava zabrinutost zbog neizvesnosti u pogledu pokretanja postupaka u periodu nakon predviđenog okončanja rada MKTJ. Takođe, Komitet je zabrinut i zbog bezbednosti svedoka koji su dali ili daju svoje iskaze pred Tribunalom (član 12).

Država potpisnica treba da osigura:

(a) punu saradnju sa MKTJ, uključujući i hapšenje i izručivanje optuženih koji se još uvek nalaze u bekstvu. Takođe, država potpisnica treba da omogući Tribunalu pun pristup traženim dokumentima i potencijalnim svedocima;

(b) da sve osobe, uključujući i visoke policijske činovnike, vojno osoblje i političke zvaničnike, za koje se sumnja da su umešane u ratne zločine i zločine protiv čovečnosti, budu izvedene pred sudove u odgovarajućim krivičnim postupcima, uključujući i postupke pokrenute nakon predviđenog okončanja rada MKTJ; i

(c) efektivnu zaštitu svedoka u svim fazama postupka, ali i nakon njegovog okončanja.

Ostale istrage o ratnim zločinima

12. Komitet izražava žaljenje zbog činjenice da država potpisnica nije obrazložila rezultate istrage koju je sprovedla u predmetu Ovčara (novembar 1991. godine), a posebno zbog uloge koju je Vrhovni sud 2006. godine odigrao u poništavanju prvostepene presude, i zabrinut je zbog nedostatka informacija o razlozima za ponavljanje suđenja (član 12).

Država potpisnica treba da pruži Komitetu sve informacije o ishodu istrage u predmetu Ovčara (novembar 1991. godine), i navede razloge iza naloga za pokretanje novog suđenja 2006. godine.

Borci za ljudska prava

13. Komitet zabrinjava neprijateljska atmosfera u kojoj se nalaze borci za ljudska prava, a posebno oni koji deluju u oblasti tranzicione pravde i manjinskih prava, kao i nepravilna suđenja po tužbama koje su protiv njih podnete, navodno iz političkih razloga.

Država potpisnica treba da preduzme konkretne korake na priznavanju legitimiteta boraca za ljudska prava i njihovog rada, i osigura da postupci koji se protiv njih vode budu u skladu sa međunarodnim standardima o pravičnom suđenju.

Obuka

14. Komitet je svestan napora države potpisnice u vezi sa obukom zatvorskog osoblja u Centru Direktorata za obuku zaposlenih, započetih u septembru 2004. godine. Međutim, Komitet je zabrinut jer obuka nije usmerena na obrazovanje i širenje svesti o zabrani torture, dok programi za osposobljavanje zdravstvenog osoblja da prepozna i dokumentuje slučajeve torture, usklađeni Istambulskim protokolima, nisu prisutni u dovoljnoj meri, kao ni rehabilitacija žrtava. Dodatno, obuka usmerena na razvijanje rodno osetljivijeg i svesnijeg pristupa u policijskim, pravnim i zdravstvenim institucijama, nije adekvatna (član 10).

Država potpisnica treba da:

(a) organizuje redovnu obuku za svo policijsko osoblje;

(b) u obuku o pravilima, uputstvima i metodama za policijsko saslušavanje i ispitivanje uključi apsolutnu zabranu torture, dok specifična obuka zdravstvenog osoblja treba da obuhvata prepoznavanje znakova torture, okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja, u skladu sa Istambulskim protokolom;

(c) redovno ocenjuje nivo obuke svog policijskog osoblja, kao i da osigura redovan i nezavistan nadzor njihovog delovanja; i

(d) ojača svoje napore na implementaciji rodno osetljivog i svesnog pristupa u obuci službenika zaduženih za pritvor, ispitivanje ili staranje o pojedincima koji podležu bilo kom vidu hapšenja, pritvaranja ili izdržavanja zatvorskih kazni.

Uslovi u zatvorskim i pritvorskim jedinicama

15. Iako smo svesni da reforme zatvorskog sistema, sprovedene u periodu od 2004. godine, uključuju izgradnju novih objekata i renoviranje postojećih, Komitet je zabrinut zbog loših materijalnih uslova i prenaseljenosti u objektima za lišavanje slobode, kao i zbog nedovoljne nezavisnosti zdravstvenog osoblja koje je u njima angažovano. Komitet je svestan izjave delegacije da nijedan zahtev nevladinih organizacija za odobrenje nadzora nad institucijama za izdržavanje zatvorskih kazni nije bio odbijen, ali je ipak zabrinut zbog činjenice da posete zatvorima nisu moguće bez prethodne najave. Komitet zabrinjava i to što ne postoji nikakav sistem koji omogućava inspekciju zatvorskih uslova od strane nezavisnih stručnjaka (član 11).

Država potpisnica treba da:

(a) osigura brzu implementaciju reforme zatvorskog sistema i, ukoliko to bude neophodno, zatraži tehničku pomoć od Ujedinjenih Nacija i drugih relevantnih organizacija;

(b) poboljša materijalne uslove u objektima za lišavanje slobode, a posebno u pogledu higijene i dostupnosti zdravstvene nege, uključujući i omogućavanje sistematskog pristupa zatvorima nezavisnom zdravstvenom osoblju. U tom pogledu, važno je da država potpisnica osigura da Ministarstvo za zdravlje nadzire način na koji zatvorsko zdravstveno osoblje izvršava svoje službene dužnosti; i

(c) uspostavi sistem inspekcije uslova u zatvorima od strane nezavisnih stručnjaka, u skladu sa onim što je Komitet već naglasio u svojim preporukama iz izveštaja po članu 20.

Tortura i invaliditet

16. Komitet konstatuje da je država potpisnica potvrdila da se u nekim njenim institucijama praktikuje loš i neadekvatan tretman, i u tom pogledu ga još uvek zabrinjavaju izveštaji o lošem postupanju prema deci i odraslim osobama sa duševnim ili fizičkim invaliditetom, a to se posebno odnosi na prinudno smeštanje u institucije društvene zaštite za osobe sa duševnim poremećajima i psihijatrijske bolnice, u kojima se primenjuju mere obuzdavanja i izolacije koje predstavljaju torturu, neljudski i ponižavajući tretman ili kažnjavanje. Komitet je zabrinut i zbog toga što se stiče utisak da nije pokrenuta nijedna istraga o institucionalnom tretmanu osoba sa invaliditetom koji bi mogao da predstavlja torturu, nehumano i ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje (članovi 2, 12, 13 i 16).

Država potpisnica treba da:

(a) pokrene socijalne reforme i alternativne sisteme podrške ukorenjene u zajednicama, koji bi se sprovodili paralelno tekućem procesu de-institucionalizacije osoba sa invaliditetom, kao i da

unapredi stručnu obuku u institucijama društvene zaštite za osobe sa duševnim poremećajima i psihijatrijskim bolnicama; i

(b) sprovede istrage o prijavama torture i drugih oblika okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg tretmana ili kažnjavanja osoba sa invaliditetom u takvim institucijama.

Nacionalne manjine, a posebno Romi

17. Komitet – iako svestan mera koje je preduzela država potpisnica, uključujući i podizanje krivičnih optužnica za etnički motivisano nasilje nad pripadnicima manjina i donošenje Akcionog plana za unapređivanje obrazovanja i položaja Roma 2005. godine – izražava zabrinutost zbog nedostatka zaštite manjina, a to se posebno odnosi na okolnosti u kojima politički razvoj ukazuje na povećan rizik od izbijanja nasilja (članovi 10, 12 i 16).

Država članica treba da preduzme sve neophodne preventivne mere kako bi pripadnike manjinskih zajednica zaštitila od napada, a to se posebno odnosi na okolnosti u kojima politički događaji ukazuju na povećan rizik od izbijanja nasilja nad njima, kao i da osigura strogo poštovanje postojećih relevantnih zakonskih i administrativnih mera. Takođe, država potpisnica treba da obezbedi veći stepen etničke raznovrsnosti u redovima policijskih snaga, kako bi olakšala komunikaciju i saradnju sa svim zajednicama u Srbiji, kao i da osigura da obuka i informativne kampanje konstantno šalju poruku da nasilje neće biti tolerisano, i da će svi koji ga praktikuju biti primereno kažnjeni.

Odšteta, rehabilitacija i reparacije

18. Komitet se upoznao sa informacijama o odšteti koja je dodeljena određenom broju žrtava ratnih zločina u postupku pred Sudom za ratne zločine, vođenom na osnovu Pravilnika o krivičnom postupku, čije odredbe predviđaju novčano obeštećenje i javno izvinjenje države, što je ona i učinila 2003, 2004. i 2007. godine. Međutim, Komitet izražava žaljenje zbog nedostatka posebnih programa za ostvarivanje prava žrtava torture i zlostavljanja na odštetu i ispravljanje pretrpljenih nepravdi. Komitet takođe izražava žaljenje i zbog nedostatka informacija o broju žrtava torture i zlostavljanja koje su primile odštetu i sumama koje su u takvim slučajevima dodeljene, kao i zbog nedostatka informacija o drugim oblicima pomoći tim žrtvama, uključujući i njihovu zdravstvenu i psihosocijalnu rehabilitaciju. Komitet sa zabrinutošću konstatuje izjavu predstavnika države potpisnice da na njenoj teritoriji ne postoje službe koje bi se posebno bavile traumama žrtava torture i ostalim oblicima

njihove rehabilitacije. Dalje, Komitet je zabrinut i zbog nedostatka podataka o obeštećenju, lečenju i rehabilitaciji osoba sa invaliditetom (član 14).

Država potpisnica treba da:

(a) ojača svoje napore u vezi sa odštetom, ispravljanjem pretrpljenih povreda i rehabilitacijom, kako bi žrtvama torture i ostalih oblika surovog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja pružila pravičnu i adekvatnu odštetu, i ispravila situaciju u kojoj se nalaze, uključujući i obezbeđivanje sredstava za njihovu hitnu i potpunu rehabilitaciju;

(b) razvije poseban program pomoći za žrtve torture i zlostavljanja;

(c) u okviru svog sledećeg periodičnog izveštaja, dostavi informacije o svim programima za sprovođenje reparacija, uključujući i programe za lečenje trauma i rehabilitaciju koji su dostupni žrtvama torture i zlostavljanja, kao i podatke o izdvajanju sredstava za potrebe efektivnog funkcionisanja takvih programa; i

(d) ojača svoje napore na obeštećivanju, ispravljanju pretrpljenih povreda i rehabilitaciji osoba sa invaliditetom, kao i da, u okviru svog sledećeg periodičnog izveštaja, pruži informacije o koracima koji su u vezi sa tim preduzeti.

Porodično nasilje i seksualno zlostavljanje žena i maloletnica

19. Komitet konstatuje da je porodično nasilje definisano kao lakše krivično delo u Aktu o lakšim krivičnim delima koji je usvojen 2007. godine, ali izražava zabrinutost zbog dugog trajanja postupaka, što brojne žrtve navodi da od njih odustanu. Komitet je zabrinut zbog podataka da je seksualno zlostavljanje maloletnica poslednjih godina u porastu, kao i zbog blagih kazni koje se izriču počiniocima porodičnog nasilja, sporosti suđenja i nedostatka odgovarajućih zaštitnih i preventivnih mera (član 16).

Država potpisnica treba da:

(a) uveća svoje napore sa ciljem hitnog i efektivnog uspostavljanja zaštitnih mera, kao i napore na prevenciji i kažnjavanju počilaca nasilja nad ženama i decom, uključujući i porodično nasilje;

(b) osigura adekvatnu implementaciju nacionalne strategije za prevenciju porodičnog nasilja;

(c) organizuje obuku i sprovede široku kampanju za podizanje nivoa svesti svih zvaničnika (sudija, advokata, zaposlenih u organima prinude i socijalnih radnika) koji su u direktnom kontaktu sa žrtvama, ali i svesti čitave javnosti; i

(d) sprovede neophodne mere kako bi unapredila saradnju sa nevladinim organizacijama koje deluju u oblasti zaštite žrtava porodičnog nasilja.

Fizičko kažnjavanje

20. Komitet konstatuje da fizičko kažnjavanje dece nije u svim okolnostima izričito zabranjeno, kao i da predstavlja uobičajen i prihvaćen način odgajanja dece (član 16).

Država potpisnica, uzimajući u obzir preporuke sadržane u Studiji Generalnog sekretara Ujedinjenih Nacija o nasilju nad decom, treba da usvoji i sprovede zakone o zabrani fizičkog kažnjavanja dece u svim okolnostima, uključujući i porodične, i podrži ih neophodnim merama za podizanje nivoa svesti i obrazovanje javnosti.

Trgovina ljudima

21. Komitet konstatuje da je trgovina ljudima obuhvaćena novim Krivičnim zakonikom (član 389), koji je definiše kao krivično delo. Međutim, Komitet je zabrinut zbog izveštaja o pograničnoj trgovini ženama sa svrhom seksualne i druge eksploatacije, i sa žaljenjem konstatuje mali broj pokrenutih krivičnih postupaka za to delo. Takođe, Komitet izražava žaljenje i zbog činjenice da u državi potpisnici ne postoji efikasan sistem za nadzor i procenu rasprostranjenosti i uticaja te pojave. Komitet je zabrinut zbog smanjenja minimalne predviđene zatvorske kazne za to delo sa pet na tri godine, kao i zbog nepostojanja adekvatnih službi za pomoć i reintegraciju žrtava trgovine ljudima (član 16).

Država potpisnica treba da:

- (a) nastavi sa krivičnim gonjenjem osoba odgovornih za trgovinu ljudima, a posebno trgovinu ženama i decom;**
- (b) intenzivira svoje napore na pružanju pomoći žrtvama i omogućavanju njihove reintegracije;**
- (c) sprovede nacionalnu kampanju za podizanje nivoa svesti o uzrocima, posledicama i slučajevima trgovine ljudima i ostalim oblicima eksploatacije, i da o tome organizuje obuku pripadnika policijskih snaga, pogranične i migracione službe.**
- (d) usvoji nacionalni akcioni plan borbe protiv trgovine ljudima i obezbedi sprovođenje programa i mera za pomoć maloletnim žrtvama trgovine ljudima; i**
- (e) unapredi saradnju policije i Koordinacijskog tela za zaštitu žrtava trgovine ljudima sa nevladinim organizacijama koje se angažuju u borbi protiv nje.**

Kosovo

22. Prilikom razmatranja inicijalnog izveštaja Srbije, Komitet se upoznao sa obrazloženjem države potpisnice da, usled činjenice da civilnu vlast na Kosovu vrši Prelazna administracija Misije Ujedinjenih Nacija na Kosovu (UNMIK), nije u mogućnosti da izvesti o implementaciji Konvencije na Kosovu.

Prikupljanje podataka

23. Komitet zahteva od države potpisnice da, u okviru svog sledećeg periodičnog izveštaja, podnese detaljne statističke podatke, klasifikovane prema vrsti krivičnog dela, etničkoj pripadnosti, starosti i polu, i to o: navodima zloupotreba počinjenih od strane policijskih službenika, pratećim istragama, pokrenutim krivičnim postupcima, izrečenim kaznama ili disciplinskim merama, kao i podatke o položaju osuđenih zatvorenika i osoba koje se nalaze u istražnom pritvoru. Dalje, komitet traži i podatke o dodeljenoj odšteti i rehabilitaciji žrtava.

24. Komitet poziva državu potpisnicu da se priključi osnovnim sporazumima Ujedinjenih Nacija o ljudskim pravima koje još uvek nije potpisala, a konkretno: Međunarodnoj Konvenciji o zaštiti prava svih migracionih radnika i članova njihovih porodica i Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom. Komitet poziva državu potpisnicu da ratifikuje Međunarodnu Konvenciju o zaštiti svih osoba od prinudnog nestanka.

25. Komitet naglašava da njegove preporuke, zasnovane na pregledu stanja u Srbiji i Crnoj Gori u okviru istražnog postupka sprovedenog po članu 20, mogu biti dopunjene. U tom pogledu, Komitet ponovo naglašava svoje preporuke (A/59/44, paragrafi od 213 (a) do (t)) i zahteva od države potpisnice da, u okviru svog sledećeg periodičnog izveštaja, podnese ažurne i aktuelne informacije o koracima koje je preduzela kako bi ih ispoštovala.

26. Komitet je ohrabren informacijama koje su mu tokom razmatranja izveštaja države potpisnice saopštene usmeno, a tiču se nerealizovanih zahteva za dodatnim i dopunskim podacima iz pojedinačnih dopisa, obuhvaćenih članom 22 Konvencije. Komitet konstatuje da novi zakon predviđa mogućnost ponovnog razmatranja slučajeva po odluci međunarodnog tela uspostavljenog na osnovu međudržavnih sporazuma, i pozdravlja podnošenje pisanog odgovora na dopunski zahtev Komiteta u vezi sa izveštavanjem o poštovanju i primeni određenih njegovih preporuka i stavova.

27. U svetlu njene ratifikacije Fakultativnog protokola Konvencije o sprečavanju torture i drugih oblika okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Komitet podseća državu

potpisnicu na hitnu potrebu da, u skladu sa članovima Fakultativnog protokola od 17 do 23, uspostavi nezavistan nacionalni mehanizam za prevenciju torture.

28. Komitet zahteva od države potpisnice da, u roku od godinu dana, podnese informacije o sprovođenju preporuka Komiteta iz paragrafa 6, 9, 11, 12, 13 i 16 (b) ovog teksta.

29. Komitet ohrabruje državu potpisnicu da, preko zvaničnih internet stranica, medija i nevladinih organizacija, što šire distribuira tekst izveštaja koji je podnela, kao i sadržaj zaključnih primedbi i sažete arhive Komiteta.

30. Komitet poziva državu potpisnicu da podnese svoj osnovni dokument u skladu sa obavezama o Zajedničkom osnovnom dokumentu i Usaglašenog uputstva za podnošenje izveštaja, odobrenog od strane međunarodnih sporazumnih tela za zaštitu ljudskih prava, i obuhvaćenog dokumentom HRI/GEN/2/Rev.5.

31. Država potpisnica se poziva da podnese svoj sledeći periodični izveštaj, koji će biti smatran njenim drugim periodičnim izveštajem, najkasnije do 21. novembra 2012. godine.